

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-26>

УДК 331.1

Дмитро МАЗУР

Київський університет ринкових відносин

Олександр МАЗУР

Київський університет ринкових відносин

Галина МАЗУР

Міжнародна академія управління персоналом

ПОНЯТТЯ, ЕЛЕМЕНТИ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті досліджено поняття, елементи та основні завдання організації праці. Визначено поняття «організація праці», що є способом поєднання виконавців із засобами правці для здійснення трудового процесу та досягнення мети діяльності. Визначено, що ефективна система організації праці на промисловому підприємстві можлива лише при злагодженій роботі всіх елементів. Пропонується графічна модель організації праці. Також визначено, що організацію праці можна трактувати як систему, яка починається із виникнення проблеми або необхідності, далі формується мета, яка реалізується за рахунок взаємозв'язків між такими елементами, як: робоча сила, умови праці, знаряддя праці та предмети праці. Після взаємодії цих компонентів утворюється продукт діяльності та завершення процесу – результат праці. Розглянуто систему організації праці, яка є дієвим інструментом щодо організації праці на підприємстві та є тим фактором, що впливає на неї, здійснюючи раціоналізацію та координацію трудових та матеріальних ресурсів у часі і просторі. Також розглянуто у статті, як на організацію праці впливають зовнішні та внутрішні чинники. Від зовнішніх чинників залежить теоретична база організації праці. До внутрішніх належать такі: умови праці, освітленість, шум вібрація та ін. Всі ці фактори здійснюючи важливий вплив на діяльність підприємства, визначають основні методи організації праці та дієвість їх застосування. Зроблено аналіз досліджень різних вчених, та виявлено, що поділ та кооперування праці, створення безпечних умов праці – це найважливіші елементи організації праці.

Ключові слова: організація праці, теоретична база, зовнішні чинники, раціоналізація та координація трудових ресурсів, внутрішні чинники, продуктивність праці, виробничі потужності.

Dmytro MAZUR, Alexander MAZUR

Market Relations University

Galina MAZUR

Interregional Academy of Personnel Management

CONCEPTS, ELEMENTS AND MAIN TASKS OF WORK ORGANIZATION AT THE ENTERPRISE

The article examines the concepts, elements and main tasks of labor organization. The concept of "labor organization" is defined, which is a way of combining performers with means of correction for the implementation of the labor process and the achievement of the goal of the activity. It was determined that an effective system of work organization at an industrial enterprise is possible only with the coordinated work of all elements. A graphic model of labor organization is proposed. It is also determined that the organization of work can be interpreted as a system that begins with the emergence of a problem or need, then a goal is formed, which is realized due to the interrelationships between such elements as: labor force, working conditions, tools and objects of work. After the interaction of these components, the product of activity and the completion of the process is formed - the result of work. The work organization system is considered, which is an effective tool for the organization of work at the enterprise and is the factor that affects it, realizing the rationalization and coordination of labor and material resources in time and space. The article also examines how external and internal factors affect the organization of work. The theoretical base of labor organization depends on external factors. Internal ones include the following: working conditions, lighting, noise, vibration, etc. All these factors exerting an important influence on the activity of the enterprise determine the main methods of labor organization and the effectiveness of their application. An analysis of the researches of various scientists was made, and it was found that the division and cooperation of labor, the creation of safe working conditions are the most important elements of labor organization.

Keywords: labor organization, theoretical basis, external factors, rationalization and coordination of labor resources, internal factors, labor productivity, production capacity.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

В сучасних умовах економічних змін, ринкової економіки та глобалізації потребується підвищення конкурентоздатності підприємств на національному та міжнародному ринках, а це, у свою чергу, потребує залучення усіх резервів ефективності використання трудових ресурсів та виробничих потужностей, що неможливо без вирішення недоліків в організації праці. Нові умови зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємств та поява недержавного сектору не викликали змін у системах організації праці на промислових підприємствах, особливо тих, які були створені за часів планово-адміністративної економіки. Загальною тенденцією стало зниження рівня організації праці і, як наслідок, спричинило зниження продуктивності та ефективності праці.

Удосконалена система організації праці дає змогу встановлювати обґрунтовані норми витрат часу, сприяє виявленню резервів зростання продуктивності праці на підприємстві, дає змогу знизити собівартість та трудомісткість продукції, стимулює підвищення зацікавленості працівників у результатах праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам вивчення вдосконалення організації праці присвятили свої роботи такі зарубіжні та українські науковці: А.І. Рофе, С.С. Новожилов, М.І. Петров, О.В. Шутина, Е.М. Карпенко, С.Л. Смирнов, І.С. Слюсаренко, Г.Т. Завіновська, О.А. Грішнова, В.П. Пашуто, С.Л. Решміділова, А.Г. Бистров, В.О. Будяк та інші.

Виділення невирішених раніше частки загальної проблеми

Незважаючи на значну кількість досліджень у сучасній та зарубіжній літературі зроблено теоретичний доробок у дослідженні питань, трактування та основних завдань організації праці на підприємстві. Разом з тим, низка теоретичних питань, пов'язаних з цією проблематикою, потребує свого подальшого розгляду.

Формування цілей статті

Метою статті є дослідження трактування поняття, елементи та основні завдання організації праці на підприємстві в сучасних ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу

Вивчення організації праці на підприємстві є важливим напрямком роботи фахівців. Особливості сучасних умов господарювання призводять до необхідності вивчення організації праці задля ефективного використання ресурсів підприємства. Основою оптимальної організації праці є великий потенціал щодо підвищення ефективності національної економіки та виробництва щодо ефективного поєднання робочої сили та засобів здійснення виробництва для досягнення високих соціально-економічних результатів діяльності підприємства.

На думку М. Виноградського, величезною проблемою сучасного управління є нерішучість керівників щодо зміни основних принципів організації праці, що дозволило б збільшити продуктивність праці, знизити витрати виробництва та підвищити конкурентоспроможність підприємства. Основною причиною цього, на думку вченого, є недостатнє розуміння змісту поняття «організації праці» [1]. Керівники не володіють достатньою інформацією про розвиток системи організації праці, її нових моделей та таких, які успішно функціонують на різних підприємствах. Як наслідок цього, вони, стикаючись із проблемою вибору моделі організації праці, не можуть оцінити переваги та недоліки існуючих та потенційних моделей.

Організація праці – це спосіб оптимального поєднання виконавців із засобами праці для здійснення трудового процесу та досягнення мети діяльності.

Дослідник питань організації праці А. Г. Бистров наголошує на тому, що ефективна система організації праці на промисловому підприємстві можлива лише при злагодженій роботі всіх його елементів та пропонує графічну модель організації праці, наведену нами на рис. 1.

Організацію праці можна трактувати як систему, яка починається із виникнення проблеми або необхідності, далі формується мета, яка реалізується за рахунок виникнення взаємозв'язків між такими елементами як: робоча сила, умови праці, знаряддя праці та предмети праці. Після взаємодії компонентів утворюється продукт діяльності та завершення процесу – результат праці.

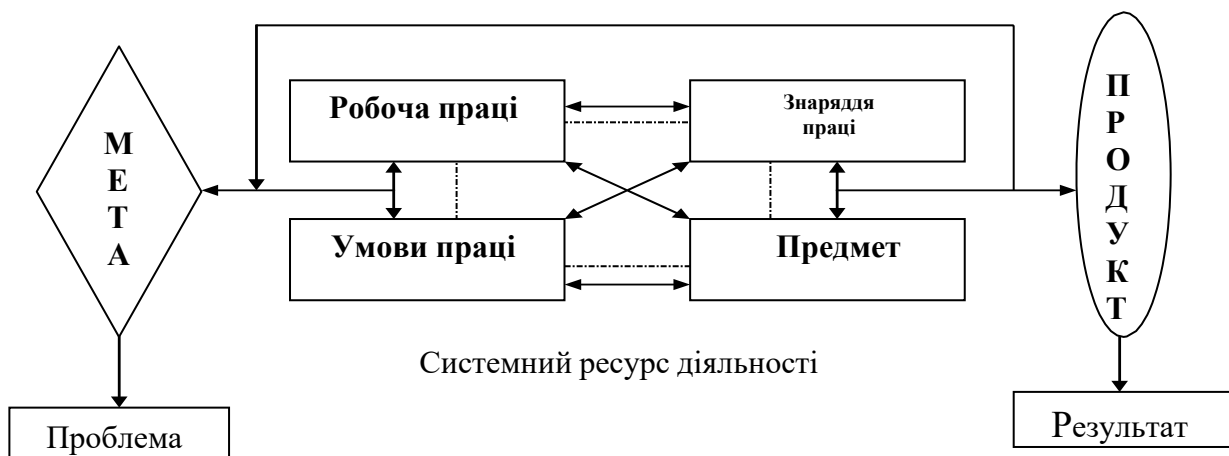

Рис. 1. Модель організації праці

Основні фактори, які впливають на організацію праці на підприємстві, наведені на рис. 2.

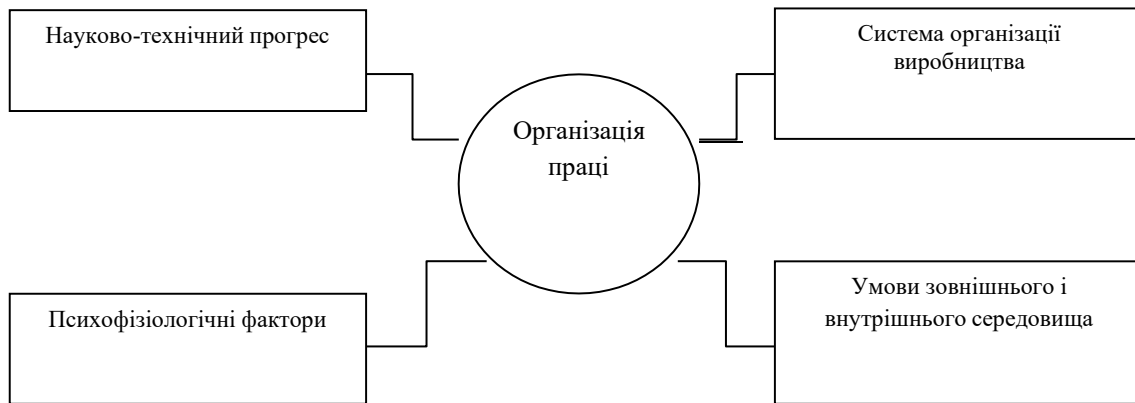

Рис. 2. Фактори впливу на організацію праці на підприємстві

На організацію праці впливає розвиток науки та техніки, оскільки змінюються вимоги до робочих місць, до технологічних процесів, поділу та кооперування праці, методів управління та ін. Тому організація праці на підприємстві має бути динамічною та удосконалюватися, враховуючи існуючий досвід та передові технології.

Система організації праці є дієвим інструментом щодо організації праці на підприємстві і в той же час вона є тим фактором, що впливає на неї, оскільки здійснює раціоналізацію та координацію трудових та матеріальних ресурсів у часі та просторі.

Враховуючи те, що сучасне суспільство на перший план висуває гуманізацію праці, то важливим фактором впливу на організацію праці є психофізіологічні можливості організму людини, здатність до відновлення працездатності, збереження здоров'я, підвищення змістовності праці – це все впливає на організацію трудових процесів на підприємстві.

На організацію праці також впливають зовнішні та внутрішні чинники. Зовнішніми можна визначити економічну та політичну ситуацію в країні, оскільки від них залежить теоретична база організації праці. До внутрішніх належать такі: освітленість, шум, вібрація, умови праці та ін. Всі ці фактори здійснюють важливий вплив на діяльність промислового підприємства та визначають основні методи організації праці та дієвість їх застосування[4].

За дослідженнями різних вчених організація праці може містити різну кількість складових елементів. У табл. 1 наведено основні підходи різних вчених до визначення кількості елементів організації праці на промисловому підприємстві.

Таблиця 1

Елементи організації праці згідно з дослідженнями різних науковців

Елементи ОП	Автори								
	Дейнека А.В., Жуков Б.М.	Решміділо ва С.Л., Мул Н.А., Зелена М.І.	Рофе А.І.	Гришова В.М., Шульга Г.Ю.	Кібанов А.Я.	Шовкун В.А.	Ковальов В.М., Рижиков В.С., Єськов О.Л.	Балдін І.В., Яеников Г.Е.	Кількість елементів ОП
Розподіл праці	+	+	+	+	+	+	-	+	7
Кооперування праці	+	+	+	+	+	+	-	+	7
Організація робочого місця	-	+	+	+	-	+	+	+	6
Організація обслуговування робочого місця	-	+	+	+	-	+	+	+	6
Прийоми і методи праці			+	+			+	+	4
Нормування праці	+	+	+	+	+	+	-	+	6
Планування, облік та аналіз праці	-	-	+	+	+	+	-	+	5
Створення безпечних і здорових умов праці	+	+	+	+	+	+	-	+	7
Підбір, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників	-	+	+	+	+	+	-	+	6
Організація оплати та матеріального стимулювання праці	+	+	+	+	+	+	-		6
Дисципліна праці	-	-	+	+		+	-	+	4
Контроль за якістю роботи	+	+	-	-	-	-	+	-	3

Аналізуючи таблицю 1, виявлено, що різні дослідники виділяють різні складові елементи організації праці. Сім з восьми вчених визнають, що поділ такооперування праці, створення безпечних умов праці – це найважливіші елементи організації праці. Шість вчених сходяться на думці, що організація та обслуговування робочого місця, нормування праці, робота з персоналом та оплата праці – це невід’ємні складові системи організації праці. Для п’яти вчених важливими є також планування, облік, аналіз праці. Лише чотири групи дослідників до елементів організації праці відносять також прийоми та методи праці та дисципліну праці і, лише троє, вважають контроль за якістю праці складовою організацією праці.

Завдання організації праці на промисловому підприємстві розглядаються науковцями на таких двох рівнях: в масштабах економіки країни; безпосередньо на конкретному робочому місці.

У масштабах економіки завдання організації праці зводяться до наступного: виявлення та усунення соціальних та економічних втрат; раціональне залучення людського капіталу до виконання корисної діяльності на рівні суспільства; регулювання зайнятості населення у різних сферах народного господарства; оптимальне розміщення робочої сили та розподіл працівників міжгалузями [4, с.67].

На конкретному робочому місці організація праці вирішує наступні завдання: встановлення меж ефективного поділу та кооперування праці; гуманізація праці: зниження монотонності, підвищення змістовності праці; раціональне оснащення та укомплектування робочих місць; впровадження ефективних форм і методів мотивування та заохочення працівників; використання дієвих прийомів і методів праці; націленість на створення належних умов праці; підтримання високого рівня працездатності працівників і сприяння швидкому відновленню здатності до праці [4, с.67].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином до стандартизованих елементів організації відносять: мету праці, як доцільної діяльності, створення нешкідливих умов праці та організацію обслуговування робочого місця, дисципліну праці, результати праці. На противагу цьому, творчими елементами будемо вважати: кооперування праці, поділ праці та нормування, навчання персоналу, мотивацію працівників, аналіз робіт, прийоми, методи праці та контроль за якістю роботи.

Отже, організація праці – це система взаємопов’язаних елементів, один із напрямків управління промисловим підприємством, згідно з яким побудований взаємозв’язок між працівником, предметами та засобами праці для досягнення результатів діяльності, отримання суспільного продукту. На організацію праці на підприємстві впливають психофізіологічні чинники, науково-технічний прогрес, система організації виробництва і чинники зовнішнього та внутрішнього середовищ. Дослідники зводять класифікацію елементів організації праці до творчих та стандартизованих.

Література

1. Генкин Б.М. Экономика и социология труда : учеб. для вузов. 7-е изд., доп. М. : Норма, 2007. 448 с.
2. Болотов А.В. Совершенствование организации труда на машиностроительном предприятии. http://www.uppro.ru/library/production_management/normirovanie/microelementnoe-normirovanie.html
3. Будяк В.О., Слюсаренко І.С. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства. http://www.rusnauka.com/13_EISN_2013/Economics/3_136048.doc.htm
4. Руководство по применению модифицированного метода направляющих таблиц Хейя консалтинговой фирмы Hay Group Inc. http://ppm.your-assets.com.ua/_ld/1/129_eua.pdf
5. Бистров А.Г. Особливості організації праці при інноваційній діяльності. Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. пр. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля. 2013. № 1(45). С. 74–82.
6. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322–VIII. <http://zakon.nau.ua>
7. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322–VIII. <http://zakon.nau.ua>
8. Рофе А. И. Организация и нормирование труда : учебное пособие. 2-е изд., стер. М. : КНОРУС, 2014. 224 с.

References

1. Genkin B.M. Ekonomika i sociologiya truda : ucheb. dlya vuzov. 7-e izd., dop. M. : Norma, 2007. 448 s.
2. Bolotov A.V. Sovershenstvovanie organizacii truda na mashinostroitelnom predpriyatii. http://www.uppro.ru/library/production_management/normirovanie/microelementnoe-normirovanie.html
3. Budiak V.O., Sliusarenko I.S. Kompleksna otsinka finansovoi stiiikosti pidpriemstva. http://www.rusnauka.com/13_EISN_2013/Economics/3_136048.doc.htm
4. Rukovodstvo po primeneniyu modifitsirovannogo metoda napravlyayuchih tablic Heya konsaltingovoj firmi Hay Group Inc. http://ppm.your-assets.com.ua/_ld/1/129_eua.pdf

5. Bystrov A.H. Osoblyvosti orhanizatsii pratsi pry innovatsiinii diialnosti. Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva : zb. nauk. pr. Luhansk : Vyd-vo SNU im. V. Dalia. 2013. № 1(45). S. 74–82.
6. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10 hrudnia 1971 roku № 322–VIII. <http://zakon.nau.ua>
7. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10 hrudnia 1971 roku № 322–VIII. <http://zakon.nau.ua>
8. Rofe A. I. Organizaciya i normirovanie truda : uchebnoe posobie. 2-e izd., ster. M. : KNORUS, 2014. 224 s.